

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอหัวข้อต่อไปนี้

1. บริบทของโรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2
2. หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบทของโรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” ตั้งอยู่ที่ หมู่ 2 ตำบลแคน อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32160 โทร 044-145757 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเขตพื้นที่บริการ มี 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านแคน หมู่ที่ 2 บ้านแคน ตำบลแคน อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์ มีเนื้อที่ 15 ไร่ 18 ตารางวา

ประวัติโรงเรียน

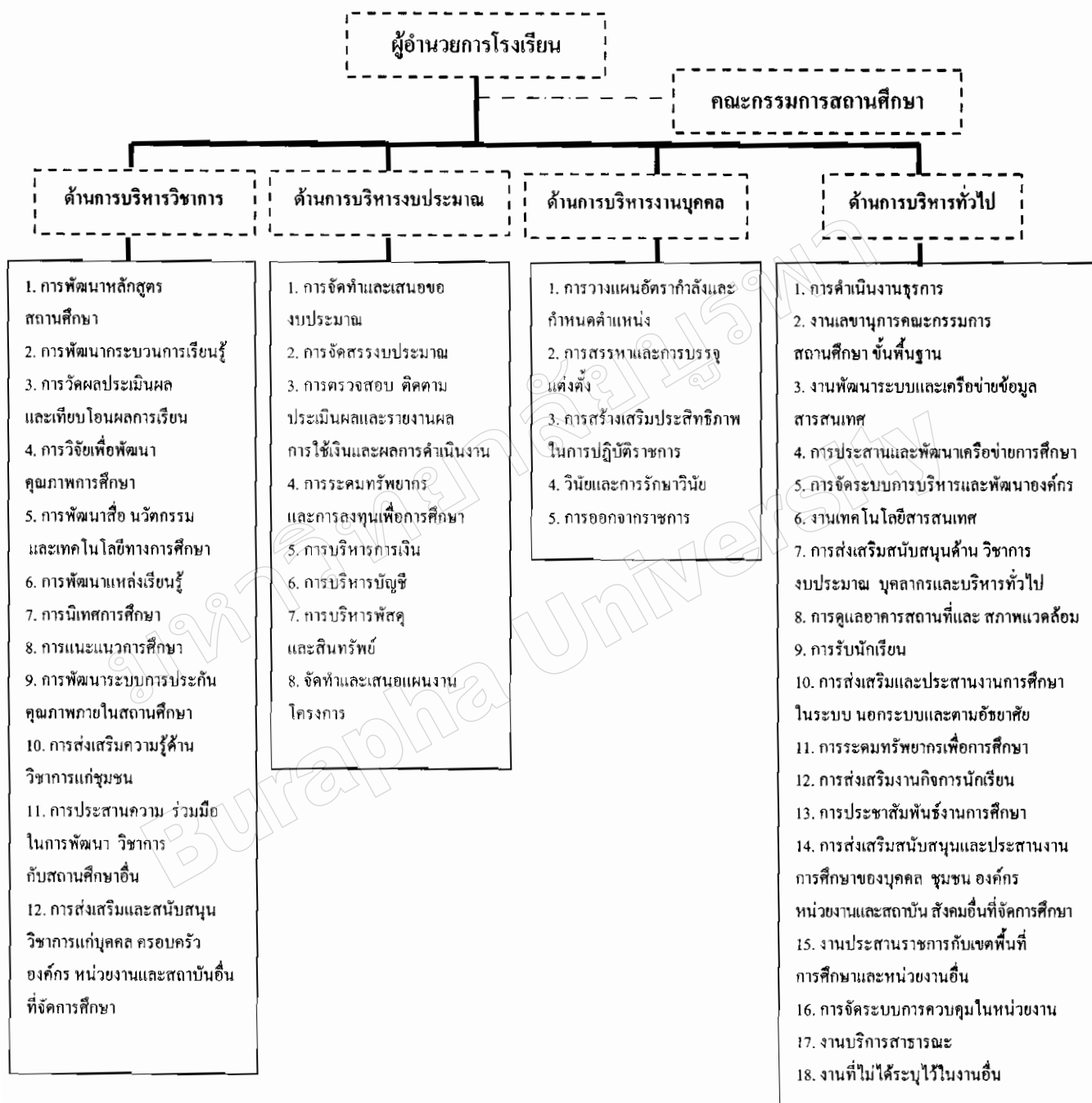
โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” เริ่มจัดตั้งและทำการสอน เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2464 โดยอาศัยศาลาวัดบ้านแคนเป็นสถานที่เรียน มีนายเพ็ง พิงพา เป็นครูใหญ่ ต่อมาได้ลาออก นายชาติ สันติภพ เป็นครูใหญ่แทน และ พ.ศ. 2480 นายชาติ สันติภพ ได้ย้าย มีนายแดง แกมกล้า มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่แทน พ.ศ. 2483 ทางราชการได้ย้ายโรงเรียนไปตั้งที่บ้านนายม ซึ่งเห็นว่าเป็นสถานที่ใกล้ถนนใหญ่ และยังเป็นศูนย์กลางของตำบลแคน วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2486 ได้ย้ายกลับมาทำการสอนที่เดิม คือ วัดสระโพธิ์แคนโดยใช้ศาลาวัดทำการสอนและได้ตั้งชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนประชาบาลตำบลแคน” (วัดบ้านแคน) มีนายนาถ แก้วมาษา เป็นครูใหญ่ จำนวนนักเรียนในวันตั้งโรงเรียนมี 126 คน โดยจำแนกเป็นนักเรียนชาย

71 คน นักเรียนหญิง 55 คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในวัดเปิดเรียนได้มีการทำบุญตักบาตร โดยการร่วมแรงร่วมใจจากประชาชนในหมู่บ้าน และผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน และในปี พ.ศ. 2483 ย้ายที่เรียนมาเปิดทำการสอนที่บ้านนายม พ.ศ. 2468 ย้ายจากบ้านนายมกลับไปเรียนที่วัดสระโพธิ์แคนคั่น จนกระทั่งวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2514 ทางราชการอนุมัติให้โรงเรียนเปิดทำการสอนขยายถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และในปี พ.ศ. 2536 ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นมา

การบริหารจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารยึดหลักการบริหาร/เทคนิคการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน เช่น การพัฒนาตามกระบวนการ PDCA, SBM ฯลฯ

โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม”

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน (โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม”, 2556, หน้า 2)

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” พร้อมด้านเทคโนโลยี ผู้เรียนมีคุณธรรม นำความรู้ มุ่งสู่มาตรฐาน ยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลียงยาเสพติด องค์กร ชุมชน ร่วมคิด ร่วมพัฒนา

พันธกิจ

โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นคนดี มีความรู้ อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและมีศักยภาพ

เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการพัฒนาตนเอง และบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามตัวชี้วัด
2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียนดี เรียนฟรี 15 ปี อย่างทั่วถึงและได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
3. บุคลากรทุกคนมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ เต็มความสามารถ
4. โรงเรียนมีความเข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาการมีกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ดำเนินการเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการบริหารจัดการศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวิสัยทัศน์ ปรัชญาจุดเน้น เป้าหมาย กลยุทธ์กิจกรรมที่พัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน พร้อมทั้งองค์กรภายนอก และผู้ปกครอง มีผลสะท้อนให้เกิดผลเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

ด้านมาตรการส่งเสริม

สถานศึกษามีกระบวนการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาบริหารงานด้านการจัดการศึกษา โดยดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ ตามวิสัยทัศน์ ปรัชญา และกลยุทธ์

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 3 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุมผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเน้นทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมมือกับองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา

หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามมาตรา 8(2) ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกสถานที่ได้มีผู้กล่าวถึงแนวคิดของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2545, หน้า 7-8) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศท้องถิ่นเป็นรากฐานของประเทศ ดังนั้น หากจะพัฒนาประเทศด้วยการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาท้องถิ่นด้วยการศึกษาเป็นเบื้องต้น การศึกษาจำเป็นต้องสนองความต้องการของประเทศ และในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการของประเทศ และในขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นด้วยแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการที่คล้ายกันหรือแตกต่างกันบ้าง ดังนั้น ถ้ารัฐมุ่งจัดการศึกษาสนองตามความต้องการของรัฐมากเกินไปก็จะละเลยท้องถิ่นหรือถ้าท้องถิ่นต้องการจัดการศึกษาสนองความต้องการของท้องถิ่นมากเกินไปจนขาดการตระหนักถึงความต้องการของรัฐ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาวิธีการในการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของแต่ละท้องถิ่นให้ได้และขณะเดียวกันก็ต้องตอบสนองต่อนโยบาย และความต้องการของรัฐด้วยจากการพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 2 แนวคิด ดังนี้

แนวคิดแรกให้เริ่มที่พัฒนาสถานศึกษาแล้วนำความเข้มแข็งของสถานศึกษาไปพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น อีกแนวคิดคือ พัฒนาชุมชนก่อน เมื่อชุมชนและท้องถิ่นเข้มแข็งแล้วก็พัฒนาส่วนต่าง ๆ ของชุมชนซึ่งรวมถึงสถานศึกษาด้วย โดยใช้หลักการสำคัญในการจัดการศึกษาดังนี้

1. การกระจายอำนาจ หน้าที่ความรับผิดชอบไปให้สถานศึกษาเพราะสถานศึกษาตั้งอยู่ในท้องถิ่นย่อมทราบความต้องการของท้องถิ่นด้วย

2. การมีส่วนร่วมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้เกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมรับผิชอบและร่วมประเมินผลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัวชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ การมีส่วนร่วมที่ดีควรกระทำในลักษณะการเป็นหุ้นส่วน

3. ความโปร่งใส มีความสุจริต และความเป็นธรรม

4. ความสามารถที่จะตรวจสอบได้ สามารถอธิบายสิ่งที่เราทำได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือและความศรัทธา

5. การคาดคะเนอนาคต สิ่งที่จะนำไปในการบริหารจัดการจะต้องคาดคะเน ไม่ว่าจะเกิดผลลัพธ์อย่างไร จะมีปัญหาอุปสรรคอย่างไร สิ่งใดก็ตามที่สามารถคาดคะเนได้ก็จะลดความเสี่ยงลงได้

6. ความเสมอภาค ที่สำคัญความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการศึกษา การลงทุนทางการศึกษาคุณภาพของการศึกษาที่จะได้รับ แต่สิ่งที่ต้องตระหนักเกี่ยวกับความเสมอภาค คือ เมื่อเกิดความเสมอภาคอย่างหนึ่งมักจะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคอีกอย่างเช่นกัน

Cohen and Uphoff (1977, pp. 7-26) เป็นนักวิชาการที่ศึกษาวิจัยและปฏิบัติงานโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้มานานมาก ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff กล่าวถึงกรอบในการพิจารณาเรื่องของการมีส่วนร่วมว่ามีโครงสร้างพื้นฐานจำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with?) หรือที่ Cohen and Uphoff เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (Kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่า 4 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Whose participation are we concerned with?) ในส่วนนี้มีคำที่ใช้ในความหมายกว้างคำหนึ่ง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (Popular participation) ซึ่ง Cohen and Uphoff ได้จำแนกให้เป็นกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local residents or local people)
2. ผู้นำท้องถิ่น (Local leaders)

3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government personnel)

4. คนต่างชาติ (Foreign personnel)

กลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนี้ย่อมมีคุณลักษณะต่างกัน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น Cohen and Uphoff เสนอว่าคุณลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณา คือ

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพของครอบครัว
4. การศึกษา
5. การแบ่งกลุ่มในสังคม ได้แก่ กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือชั้นวรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด และอื่นๆ

6. อาชีพ
 7. รายได้
 8. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
 9. ระยะทางของที่พักกับที่ตั้งของโครงการร่วมมือ
 10. สถานภาพของการถือครองที่ดิน
 11. สถานภาพของการได้รับการจ้างงาน เช่น ทำงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา
- มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร (How is participation occurring with in the project?) ในมิตินี้ มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. พื้นฐานของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 1.1 แรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
 - 1.2 แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มาจากที่ใด
2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 2.1 รูปแบบขององค์กร
 - 2.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 3.1 ระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วม
 - 3.2 ช่วงของกิจกรรม
4. ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับ
 - 4.1 การให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม
 - 4.2 ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, หน้า 19) ได้กล่าวถึงเรื่องที่ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ตามทฤษฎีของ Cohen and Uphoff ซึ่งจำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ (Participation in decision making) ในกระบวนการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ เช่น การเป็นคณะกรรมการของโรงเรียน การมาร่วมประชุมกับทางโรงเรียน การให้ความคิดเห็น และการวางแผนงานให้กับโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การบริจาคเงิน/ วัสดุสิ่งของและการช่วยหาทรัพยากรให้กับโรงเรียน การเข้ามาช่วยเหลือด้วยแรงงาน การช่วยประสานงานกับคนในท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ การมาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน การมาร่วมทำกิจกรรมตามที่โรงเรียนมอบหมายการรับส่งบุตรหลานและดูแลระหว่างที่อยู่โรงเรียน การช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน การให้ความอุปถัมภ์แก่ทางโรงเรียน การเข้ามาให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและให้บริการด้านสาธารณสุขโรค การเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย เช่น การเข้ามาใช้บริการของโรงเรียน การเข้ามาเป็นลูกจ้างรายวันของโรงเรียน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้ เช่น การให้ข่าวสารที่เป็นการสะท้อนภาพการทำงานของโรงเรียน การร้องเรียนต่อทางโรงเรียนการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู

ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ (2545, หน้า 21-24) ได้ให้แนวคิดวิธีการการพัฒนาชุมชน ที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการเปิดโอกาสให้บุคคล และผู้แทนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมตัดสินใจ

อนาคตของชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ ร่วมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน และสร้างการยอมรับความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนมีส่วนร่วม เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบ ต่อท้องถิ่น

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 67) ได้อธิบายทฤษฎี y (Theory y) ของ McGregor โดยมีแนวความคิดว่าคนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุนและมีความรับผิดชอบ ถ้าสภาวะการทำงานทำให้พอใจ คนไม่เกียจคร้านขยันและไว้วางใจได้โดยจะควบคุมตนเองในการทำงานให้เกิดผลดีต่อองค์กร คนมีความคิดริเริ่มในการทำงานถ้าได้รับการจูงใจที่ถูกต้อง จากกลุ่มเพื่อนมากกว่าการจูงใจที่เป็นตัวเงินและคนมักพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า McGregor ได้แนะนำเทคนิคในการบริการว่าควรจัดการขยายงานให้กว้างขึ้นเพื่อให้งานของผู้ปฏิบัติได้รับความสนใจ และท้าทายต่อการปฏิบัติมากขึ้นและมีความเห็นว่าการบริการแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดผลดีต่อการควบคุมตนเอง

Vroom and Yetton (1973) ได้เสนอแนวทางในการที่จะกำหนดว่า เมื่อไรควรจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและควรจะมีส่วนร่วมมากน้อยอย่างไรในการตัดสินใจ ตัวแบบ (Model) ของ Vroom and Yetton ได้เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้จะขึ้นกับธรรมชาติของปัญหาและสถานการณ์ ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นั้น Vroom and Yetton ได้เสนอแนะกฎไว้ 2 กลุ่ม คือกฎกลุ่มแรก เป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ กฎกลุ่มที่สอง เป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจในการตัดสินใจนั้นมีทางเลือกอยู่ 5 วิธี ตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจคนเดียว (Unilateral) ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) ทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี มีดังนี้

1. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วตัดสินใจเองตามลำพัง
2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่นแล้วตัดสินใจเอง
3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิด และข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง
4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม แสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน โดยการอภิปรายแล้วตัดสินใจ
5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์ และปัญหาแล้วให้กลุ่มตัดสินใจ

Pateman (1976, pp. 14-18 อ้างถึงใน ดิน ปรัชญาพทธี, 2533, หน้า 642-643) ได้แบ่ง ทฤษฎีการให้มีส่วนร่วมไว้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทนทฤษฎีนี้เน้นความเป็น ผู้แทนของผู้บริหารและถือว่าการให้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอน เป็นเครื่องหมายของ การที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้ง โดยคะแนนลับและการประชุมปรึกษาหารือประจำปี ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบให้มีส่วนร่วม การให้มีส่วนร่วมในแนวทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือ ถอดถอนผู้บริหารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนา การกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นคือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่า เป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของบุคลากร

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นหรือโรงเรียน ให้ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจการดำเนินงาน การประเมินผล และรับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องโปร่งใสตรวจสอบได้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ว่าจะ พัฒนาในด้านใด ๆ ดังนั้น การที่ประชาชนหรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ นั้นต้องสร้างแรงจูงใจ ความพึงพอใจ และความตระหนักให้เห็นคุณค่าอันได้แก่ คุณภาพด้านการศึกษานักเรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริม และผลักดันให้ นักเรียนประสบผลสำเร็จสูงสุดในการศึกษาและก้าวหน้าในอาชีพ

ความหมายของการมีส่วนร่วม

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544, หน้า 30) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครู และโรงเรียน ในการสร้างสรรค์และพัฒนาเด็ก ให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534, หน้า 67) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

จันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 69) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Argyris ซึ่งกล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงาน ในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมมือในการพัฒนาองค์กรที่ปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์กรควรประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สมาชิกขององค์การย่อมมีความผูกพันกับองค์การที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่และมีความปรารถนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การแม้เพียงได้รับทั้งความคิดเห็น ก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารตนขององค์การแล้ว

2. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย เพราะนอกจากจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังช่วยให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มสมาชิกและความร่วมมือกันจะแพร่ขยายไปทั้งองค์การทำให้สมาชิกทั้งองค์การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีส่วนร่วมเป็นการยินยอมและพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะมีผลทั้งทางใจ การยอมรับการสนับสนุนและผลต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

3. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ การที่บุคคลได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับในเป้าหมายเดียวกัน จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานขององค์การ

สุวัช พานิชวงษ์ (2546, หน้า 20) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมกระบวนการที่เกิดจากการร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม และสังคมที่จะประกอบกิจกรรมหรือปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความสมัครใจ โดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันทุกคน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเสียสละลงมือปฏิบัติและประเมินผลงานร่วมกันเป็นการสนองความต้องการของมนุษย์ก่อให้เกิดการยอมรับและการร่วมมือกันของทุกฝ่าย

Ervin (1796, p. 138) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกันการใช้วิทยาการที่เหมาะสมให้การสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์การเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ขวัญตา กิระวิสาสกิจ (2545, หน้า 15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือโครงการต่าง ๆ ขององค์การ ซึ่งประกอบด้วย การร่วมวางแผน คิดแก้ไข ปฏิบัติ ติดตามผล และร่วมรักษามาตรฐานที่กลุ่มกำหนดขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จขององค์กร และสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่เกิดจากการร่วมมือระหว่างบุคคลหรือกลุ่มที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานในกระบวนการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ขององค์การ ด้วยความสมัครใจในด้านการคิดและตัดสินใจ การดำเนินการและปฏิบัติงาน การประเมินผล และรับผลประโยชน์จากกระบวนการหรือกิจกรรมที่กระทำร่วมกัน

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีผู้ให้ความคิดเห็นและข้อสรุป ดังนี้

Cohen and Uphoff (1977, pp. 7-10) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจ ในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะไดมาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำ ประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญ ของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้น ในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งบุคคลและสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญ ที่จะต้องสังเกตคือความเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectations) จะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

อุดม เหลืองสด (2545, หน้า 19) กล่าวว่า สถานศึกษาต้องสร้างกระบวนการที่เปิดโอกาส ให้ผู้ปกครองได้เข้ามาจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่ม และตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดความต้องการ และ จัดลำดับความสำคัญ แล้วร่วมตัดสินใจทั้งในช่วงเริ่มต้น ช่วงวางแผน และช่วงปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การทำประโยชน์ให้กับงานทั้งช่วยเหลือ ด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือโดยการบริหารงานประสานงานและขอความช่วยเหลือ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินว่าการดำเนินงานบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งการประเมินผลความก้าวหน้า และประเมินผลสรุปรวบยอด โดยสังเกตจากความชอบ ความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลได้

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การรับผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มทั้งทางบวกและทางลบ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, หน้า 10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2544, หน้า 6) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมว่ามี 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมวางแผน
3. การมีส่วนร่วมดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จิตาพร ประเสริฐสุด (2548, หน้า 42) กล่าวว่า ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม นั้นจะต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 11-12) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ร่วมแสดงความคิดเห็น
2. ร่วมสละทรัพยากรวัสดุ
3. ร่วมสละแรงกาย
4. ร่วมสละเวลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมผู้เรียน

รุ่ง แก้วแดง (2542, หน้า 166-184) กล่าวว่าครูคนแรกของเด็ก คือ พ่อและแม่ ปู่ ย่า ตาและยาย ร่วมเป็นครูด้วย ครอบครัวสอนการอ่าน ออกเสียงได้ กล่อมเกลาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยเรียนแบบอย่างจากมาตรฐานการปฏิบัติของบุคคลในครอบครัว เรียนอาชีพ โดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง สำหรับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

ในประเทศสหรัฐอเมริกาในการส่งเสริมในความเป็นหุ้นส่วนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของเด็กในด้านสังคม อารมณ์ และด้านวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 58) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจในคุณค่าของตน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียน ชุมชน และสถาบันชุมชน ครอบครัว ย่อมมีส่วนร่วมให้แก่การศึกษา เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของลูกได้ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการจัดกระบวนการเรียนรู้และเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

อภิญญา เวชยชัย (2544, หน้า 8, 41-46) กล่าวว่า ผู้ปกครองมีบทบาทในการร่วมมือกับทางโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาลูกหลายระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย และการมีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิทธิ์ การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติเป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครู เช่น

1. เป็นครูร่วมสอน (Co-instructor) โดยร่วมกำหนดบทเรียน และกิจกรรมด้านการเรียนการสอน
2. ให้ข้อมูลเสริมบทเรียน คือ ร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติม ช่วยให้ครูสร้างหลักสูตรที่ลึกซึ้งตามความหลากหลายและประสบการณ์ แตกต่างกันในด้านอาชีพของผู้ปกครอง
3. ร่วมจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ คือ จัดกิจกรรมให้เด็กทำงานร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจร่วมเป็นกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือ
4. ร่วมให้ข้อมูลแหล่งทรัพยากร เนื่องจากโรงเรียนมีทรัพยากรจำกัดการที่ พ่อ แม่ ผู้ปกครองร่วมกันให้ข้อมูล แหล่งทรัพยากร ที่โรงเรียนจะติดต่อขอความร่วมมือได้เป็นการขยายความร่วมมือ
5. การช่วยเหลือกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการร่วมกันจัดกิจกรรม และดูแลนักเรียนในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเป็นประจำ เช่น กีฬาสี ทำบุญประจำปี และกิจกรรมพิเศษ เช่น การไปศึกษานอกสถานที่ การเป็นโค้ช การเปิดสถานที่ทำงานโดยให้เด็ก ๆ ไปศึกษาดูงาน และฝึกงาน

นอกจากนี้ อภิญญา เวชยชัย (2544, หน้า 143-149) ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. บทบาทการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้าน ซึ่งครอบครัวได้ดำเนินการอยู่แล้ว โดยผ่านกระบวนการอบรมบ่มสอนและเลี้ยงดูในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในเชิงจริยธรรม ทักษะต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป แต่ปัจจุบันพบว่าบทบาทของครอบครัวเปลี่ยนไป

มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจทำให้ครอบครัวจำนวนมากไม่สามารถสร้างพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูที่ดีได้ และละเลยต่อบทบาทในส่วนนี้ของตน โดยคาดหวังให้โรงเรียนทำหน้าที่นี้แทน ซึ่งบทบาทดังกล่าวจะต้องเป็นบทบาทร่วมที่ไม่อาจแยกจากกันได้ระหว่างบ้านและโรงเรียน

2. บทบาทการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ เป็นบทบาทความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับทางโรงเรียน โดยพ่อแม่จะเป็นฝ่ายเข้าหาครูเพื่อถามคำถาม ขอข้อมูล แลกเปลี่ยนปัญหา ทักษะต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ๆ รวมทั้งปัญหาในการเรียนของเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มผู้ปกครองที่มีลูกวัยก่อนเรียนและระดับประถมศึกษา บทบาทของผู้ปกครองในระดับปฏิบัติเป็นบทบาทในวงกว้างที่สามารถระดมความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองมาเข้าร่วมได้อย่างกว้างขวาง ตามเงื่อนไขเวลาและความพร้อม เช่น

2.1 การจัดหาและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องทุน ทรัพยากร การบริจาค เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่โรงเรียนกำหนดไว้

2.2 การเข้ามามีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาด้านวิชาการให้แก่เด็ก เช่น การเข้ามาช่วยงานเป็นอาจารย์พิเศษให้แก่โรงเรียนในกรณีที่บุคลากรขาดแคลน

2.3 การร่วมกิจกรรมประจำของโรงเรียน หรือกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น ทักษะศึกษาการเป็นโค้ชทีมกีฬา การจัดโครงการส่งเสริมจริยธรรมต่าง ๆ

2.4 การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในงานด้านต่าง ๆ การจัดกลุ่มกัลยาณมิตรในหมู่ผู้ปกครองกันเอง เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็กหรือพ่อแม่ การเยี่ยมบ้านให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษหรือมีภาวะวิกฤตที่ทำให้ครอบครัวอ่อนแอลงยับยั้ง และ การช่วยเหลืองานให้ห้องสมุด

2.5 การเข้าร่วมปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้แก่นักเรียน

2.6 การร่วมงานด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาวิจัย การร่วมบริหารโครงการที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

2.7 การให้พื้นที่ของหน่วยงานเป็นที่ศึกษาดูงานเป็นสถานฝึกงาน ให้แก่นักเรียน และนักศึกษาในสถานศึกษา

3. บทบาทการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารและการตัดสินใจ เป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม จนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมิน ผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรการที่กำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น การร่วมให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านวิชาการ บทบาทในการเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมคิดในการกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการยังเป็นบทบาทที่พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าร่วมไม่มากนัก

เพราะโดยทั่วไปจะเป็นบทบาทที่ค่อนข้างเป็นทางการมีความผูกพันที่ต้องใช้เวลา และมีความรับผิดชอบต่อเนื่อง ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งอาจคิดว่าตนขาดความรู้และทักษะดังกล่าว จึงทำให้ระดับความร่วมมือน้อยลง

4. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ คือ การเข้ามาทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงเฝ้าระวังในการใช้อำนาจและกลไกการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การตรวจสอบการใช้งบประมาณหรือการเป็นผู้แทนในการติดต่อสื่อสารกับสื่อมวลชน เพื่อให้ข้อมูลทั้งเชิงเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานใด ๆ ที่มีแนวโน้มละเมิดสิทธิของตัวเด็ก จากการศึกษาพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก อย่างไรก็ตามการดำเนินงานย่อมต้องอาศัยความร่วมมือ การใช้เวลาและการมีทักษะหลาย ๆ ด้านที่ลึกซึ้งกว่าระดับทั่วไป ต้องอาศัยทักษะการประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

5. บทบาทในการแก้ปัญหาเชิงสังคมและการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก คือ การเข้าร่วมแก้ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเด็ก เช่น การปฏิเสธโรงเรียน พฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ความรุนแรงในโรงเรียน ทั้งนี้โดยทั่วไปเป็นบทบาทที่หลายประเทศต่างให้ความสนใจเข้าร่วมช่วยเหลือทั้งต่อเด็กและครอบครัวของเด็ก

6. บทบาทในการขยายความร่วมมือด้านเครือข่ายของผู้ปกครอง เป็นบทบาทในการขยายการรวมกลุ่มของผู้ปกครองให้มีความเข้มแข็ง มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันในหลายด้าน ทั้งในด้านข้อมูลทรัพยากร ความรู้ทางกฎหมาย การพัฒนาบุคคล การแลกเปลี่ยนทักษะการทำงานและบทเรียนต่าง ๆ เพื่อเสริมพลังขององค์กร ผู้ปกครองด้วยกันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อรุณี หรดา (2536, หน้า 70-71) กล่าวว่า ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน สรุปได้ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่เด็กที่บ้าน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้จากสิ่งรอบตัว รวมทั้งการให้ความสนใจและสนทนาซักถามเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้ทำในโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้เด็กที่บ้าน

2. มีส่วนในการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กที่โรงเรียน หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กที่โรงเรียน ได้แก่

2.1 เป็นผู้ช่วยครูขณะทำกิจกรรมการจัดหาและเตรียมสื่อการสอน บางกิจกรรมอาจช่วยตามงานเด็ก

2.2 เป็นวิทยากรพิเศษ ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านหรือประกอบอาชีพที่เด็กส่วนมากสนใจ โดยโรงเรียนอาจเชิญมาเป็นวิทยากรพิเศษ นอกจากจะสนองความสนใจแล้วยังเป็นการแนะแนวด้านอาชีพให้กับเด็กได้อีกด้วย

3. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนโรงเรียน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนในรูปของวัสดุ สิ่งของ กำลังทรัพย์ และในรูปของแรงงาน เป็นคณะกรรมการโรงเรียน คอยให้ความช่วยเหลือด้านการให้คำปรึกษาแนวการจัดประสบการณ์ การจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของโรงเรียน การจัดหาบุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ เป็นพิเศษการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองเพื่อการประสานให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

Epstein (1995, pp. 701-705 อ้างถึงใน เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว, 2547, หน้า 31-32) ได้เสนอ “โครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบของเอปสไตน์” ประกอบด้วย

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (Parenting) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว (Basic responsibilities of families) ได้แก่ การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย (Housing) สุขภาพ (Health) โภชนาการ (Nutrition) เครื่องนุ่งห่ม (Clothing) ความปลอดภัย (Safety) ทักษะของผู้ปกครอง (Parenting skills) ต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็ก ในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วยโรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว

2. การสื่อสาร (Communicating) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของโรงเรียน (Basic responsibilities of schools) ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน (School-to-home) และการสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน (Home-to-school)

3. การอาสาสมัคร (Volunteering) หมายถึง การมีส่วนร่วมที่โรงเรียนและเพื่อโรงเรียน (Involvement at and for the school) ได้แก่ 1) การอาสาสมัครในโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน หรือผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ 2) การอาสาสมัครเพื่อโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของโรงเรียนและความก้าวหน้าของเด็กในทุกที่ทุกเวลา 3) การเป็นผู้ร่วมในทุกรายการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลอง และอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

4. การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at home) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้าน ให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

5. การตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู (Parent and teacher association: PTA) องค์กรผู้ปกครองและครู (Parent and teacher organization: PTO) หรือสภาที่ปรึกษาคณะกรรมการหรือกลุ่มที่ปรึกษาโรงเรียนอิสระต่าง ๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วมนำหรือตัวแทน เป็นต้น

รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ และอรุณี สถานุพงษ์ (2544, หน้า 19-23) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมบทบาทของพ่อแม่ และผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมทางการศึกษา โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูบุตรตามธรรมชาติด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครัวเรือน กำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ส่งเสริมสนับสนุนหน้าที่ ความรับผิดชอบและความสามารถของพ่อแม่ และผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กสร้างเครือข่ายการให้บริการต่าง ๆ ของชุมชน ที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพิ่มจำนวนพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงกับ โรงเรียนสร้างศูนย์ข้อมูลด้านการเรียนการสอนที่พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถเรียกใช้ได้ อบรมบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ทักษะ และความชำนาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การส่งเสริมระบบการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับโรงเรียน สร้างระบบการสื่อสารสองทาง โดยใช้วิธีการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษานักเรียนแต่ละคนได้มีความทันสมัย และทันต่อความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครอง นักเรียน และโรงเรียน โดยสร้างฐานข้อมูลของเด็กร่วมกัน จัดระบบการประชุม มีการพบปะสังสรรค์ร่วมกันระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง โรงเรียน และส่งเสริมการสร้างสื่อให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองกับความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ สำหรับบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนผู้ปกครองควรได้รับรู้กระบวนการเรียนรู้ของเด็กทั้งในและนอกชั้นเรียนโรงเรียนต้องชี้แจงจุดประสงค์ในการวัดผลการศึกษาในแต่ละวิชา เพื่อให้ทราบว่าโรงเรียนมีความคาดหวังสัมฤทธิ์ผลในตัวนักเรียนระดับใด เผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างทางเลือกในการกำหนดบทบาทของตนต่อการศึกษานักเรียนมอบหมายการบ้านให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนนำปัญหาและข้อข้องใจไปปรึกษากับผู้ปกครอง เพื่อแสวงหาคำตอบร่วมกัน จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูและพ่อแม่ ผู้ปกครองได้ปรับเปลี่ยนและเรียนรู้บทบาทหน้าที่ และรูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรระหว่างผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียนกับผู้ปกครอง สรรวหาข้อมูลผู้ปกครองทั้งในเชิงความรู้ ความเชี่ยวชาญพิเศษ ระดับความสนใจในกิจกรรมทางการศึกษา และเวลาที่อาจสามารถทำหน้าที่อาสาสมัครทางการศึกษา โดยเฉพาะในระดับโรงเรียนฝึกอบรม และทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังต้องการส่งเสริมให้พ่อแม่

และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเผยแพร่สิทธิ และรูปแบบวิธีการของพ่อแม่ และผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนจัดตั้งกลุ่มครู ผู้ปกครองในทุก ๆ โรงเรียน อบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียน เช่น การบริหารหลักสูตร การเงิน บุคลากร การสร้างสวัสดิภาพในโรงเรียน ส่งเสริมให้พ่อแม่ และผู้ปกครองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการศึกษาสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับหุ้นส่วนการดำเนินงาน ยกย่องในเกียรติ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้ปกครองในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนอบรมครู และบุคลากรในการสร้างระบบการทำงานเป็นหมู่คณะร่วมกับผู้ปกครองการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านวิชาการ สังคม วัฒนธรรมนันทนาการและสุขภาพที่โรงเรียนนั้น ๆ ให้บริการแก่ชุมชน

จากการศึกษาผลงานวิจัยด้านครอบครัวของรุ่งเรือง สุขาภิรมย์และอรุณี สถานุพงษ์ (2544, หน้า 11) พบว่า ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างบ้าน และโรงเรียนมีผลอย่างสูงต่อการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากจะมีผลทำให้เด็กประสบความสำเร็จด้านการเรียนแล้วยังช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีด้านจิตใจ สังคม อารมณ์ ซึ่งส่งผลต่อความก้าวหน้าของชีวิตในอนาคต ดังนั้น พ่อแม่และผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า พ่อแม่และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้านอีกด้วย สำหรับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่และผู้ปกครองในระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทครอบครัวที่มีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของเด็ก คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยเน้นความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน มีกิจกรรม/ โครงการสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน เด็กที่อยู่ในเป้าหมายต้องเป็นเด็กกลุ่มที่เสี่ยง คือ กลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำ เด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม และเด็กกลุ่มที่ครอบครัวมีรายได้น้อย

รุ่งเรือง สุขาภิรมย์และอรุณี สถานุพงษ์ (2544, หน้า 12) ได้กล่าวถึง วิสัยทัศน์ทางการศึกษากับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในระบบการศึกษาของประเทศไทยมี 8 ประการ ประกอบด้วย

1. ความพร้อมเพรียงที่จะเรียน เด็กทุกคนเมื่อมาเข้าสู่ระบบโรงเรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้
2. การเรียนจบระดับมัธยมศึกษา อัตราการสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเฉลี่ยของทั้งประเทศต้องเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 90

3. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและความเป็นพลเมืองที่ดี นักเรียนที่จบการศึกษาในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะต้องมีความสามารถในสาขาวิชา ต่างๆ และทุกโรงเรียนจะต้องประกันว่านักเรียนทุกคน จะต้องรู้จักตนเอง และสังคมที่ตนเป็น สมาชิกอยู่เป็นอย่างดี ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นการเตรียมการให้นักเรียนทุกคนเป็นพลเมืองดีของ ประเทศ มีความสามารถในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้ง เป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพ สร้างผลผลิตที่ดีให้กับประเทศ

4. การศึกษาและการพัฒนาอาชีพ ครูผู้สอนทุกคนจะต้องได้รับโอกาส และปัจจัย เกื้อหนุนในการเข้ารับการอบรมและพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีทักษะที่จำเป็น สำหรับการเรียนการสอนและการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน

5. การพัฒนาความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ พลเมืองอเมริกัน จะต้องเป็นที่หนึ่งในโลก โดยเฉพาะความรู้และทักษะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

6. การรู้หนังสือของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตพลเมืองอเมริกันทุกคนต้องรู้หนังสือ และมีทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดชีวิต ในสภาวะที่ประเทศต้องแข่งขัน กับประเทศต่างๆ รวมทั้งเป็นการแสดงสิทธิและความรับผิดชอบในฐานะการเป็นพลเมืองที่ดี อีกด้วย

7. โรงเรียนต้องเป็นเขตปลอดจากสิ่งมอมเมา สารเสพติด มีความปลอดภัยในชีวิต ในทรัพย์สิน และมีระเบียบวินัย

8. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง โรงเรียนทุกแห่งจะต้องส่งเสริม ความเป็นหุ้นส่วนที่ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และนักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริม ความเจริญก้าวหน้าของเด็กในด้านสังคม อารมณ์ และวิชาการ แบ่งออกได้เป็น 6 รูปแบบ คือ

- 8.1 การอบรมเลี้ยงดูในฐานะเป็นพ่อแม่
- 8.2 การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน
- 8.3 งานอาสาสมัครเพื่อการศึกษา
- 8.4 การจัดระบบการเรียนการสอนที่บ้าน
- 8.5 การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน
- 8.6 การเป็นผู้ประสานงานในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา

Lopez and Irma (1998, p. 1877-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระบบสองภาษา จากการศึกษาพบว่า พ่อแม่สนับสนุนให้บุตรเรียน สองภาษาและหลายวัฒนธรรมทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอดสิ่งที่เป็น วัฒนธรรมประเพณี และสิ่งที่ไม่ได้เป็นวัฒนธรรมประเพณี พ่อแม่ทุกคนมีความต้องการ

ทางการศึกษาสูงมาก ต้องการให้บุตรจบการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ สำหรับภาษาอังกฤษนั้นเป็นภาษาแม่ซึ่งเด็กสามารถพูดได้ตั้งแต่กำเนิด ดังนั้นภาษาที่สองจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถอ่าน เขียนและใช้เป็นภาษาที่สองได้รองจากภาษาอังกฤษ

กล่าวโดยสรุปว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นต้องเริ่มจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ถือเป็นครูคนแรกที่ส่งเสริมในการอ่าน การเขียน และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในครอบครัว หรือในบ้าน นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ปกครองยังมีส่วนที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และเต็มศักยภาพในด้านความรู้ ทักษะการทำงาน คุณธรรม จริยธรรม

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน

การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจะต้องมีปัจจัยหลายประการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจที่จะส่งผลต่อนักเรียน ได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

Cohen and Uphoff (1977, pp. 59-78) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ อายุ และเพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา อาชีพ รายได้และทรัพย์สินระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

ชาญศักดิ์ เสงี่ยมบูรณ์ (2533, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเด็กที่มีต่อการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้ปกครองเด็กที่มีการศึกษา อายุ มีตำแหน่งและไม่มีตำแหน่งในชุมชน และอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้ปกครองเด็กที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีความคิดแตกต่างกันคือ ผู้ปกครองที่เป็นโสดมีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้ปกครองที่แต่งงานและอยู่ด้วยกัน แต่งงานแต่แยกกันอยู่ หย่าร้างและเป็นหม้าย

สุวัช พานิชวงษ์ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยด้านสถานภาพของผู้ปกครองคือ วุฒิการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วม และเจตคติต่อการมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านสภาพของผู้ปกครองด้านอาชีพของผู้ปกครองนั้นมีความสัมพันธ์ทางลบ ด้านการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม ส่วนตัวแปรจำนวนบุตร และตำแหน่งทางสังคมในท้องถิ่น พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

ชนิตา ชื่นวัด (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการปฏิรูปสถานศึกษาโรงเรียนวัดคลองชัน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการปฏิรูปสถานศึกษาของนักเรียนวัดคลองชัน โดยจำแนกตามระดับชั้นของนักเรียนในปกครอง อาชีพ รายได้ต่อเดือนของครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการปฏิรูปสถานศึกษาโรงเรียนวัดคลองชัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้ปกครองที่มีการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรีมีส่วนร่วมต่ำกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี แต่ในการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาเพียง 4 ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

สรุปจากการศึกษางานวิจัยปัจจัยมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า การที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น สภาพการทำงาน แต่สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ปกครอง 2 ด้าน ได้แก่ เพศ และวุฒิการศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

“คุณลักษณะศึกษา” เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Character education” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ “Moral education” และ “Virtue education” คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกันในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการจัดการศึกษาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่อิงตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ความหมายของคุณลักษณะศึกษาที่ประมวลจาก Webster’s Ninth New Collegiate Dictionary (1991) Chicago Public Schools (1998) McBrien and Brandt (1997) Educational Materials Center (2003) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการ และไม่ใช่วิทางการที่มุ่งพัฒนาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีในบุคคลเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไป นิยามข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็ก และเยาวชนมีขอบข่ายครอบคลุมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และพฤติกรรมตามกรอบของค่านิยม จารีต ประเพณีคุณธรรม ศีลธรรมตามหลักศาสนา มาตรฐาน กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพในอุดมคติที่ควรจะเป็นทั้งในระดับบุคคล คือ ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนในระดับสังคมและประเทศต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553, หน้า 25) มีผู้ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้หลายท่าน ดังนี้

ประเวศ วะสี (2543, หน้า 13) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของมนุษย์ คือ คิดเป็น คิดอย่างมีเหตุผล มีโลกทัศน์และวิคิดที่สมบูรณ์ เข้าถึงความเป็นจริงทั้งหมด สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ คิดถึงสิ่งสูงสุด มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ ทำเป็น ทำงานเป็นมีทักษะในการเผชิญสถานการณ์ มีทักษะในการจัดการ และอยู่ร่วมกัน รักความยุติธรรม

รุ่ง แก้วแดง (25423, หน้า 113-114) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการวินิจฉัยหรือประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง จะโดยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ สามารถเลือกแหล่งที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้ และถ้าจำเป็นก็อาจจะหามาตรการอื่นในการเรียนรู้ที่ไม่ต้องการเรียนเองก็ได้ รู้จักการพัฒนาเกณฑ์ที่ประเมินการเรียนรู้ของตนเองโดยการค้นหาคำตอบและการให้เกิดผล รู้จักถามหาเหตุผลของการมีกฎระเบียบกระบวนการ หลักการ และข้อสมมุติฐานที่ยอมรับได้โดยปริยาย

กรมวิชาการ (2545, หน้า 225) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นความคิดความงาม ความมีคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า ซึ่งคุณค่าเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาและคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

ราชบัณฑิตสถาน (2546, หน้า 253-293) ให้ความหมายของคำว่า คุณลักษณะหมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดี หรือคุณลักษณะพึงประสงค์ หมายถึง ควรต้องการมุ่งหมาย ดังนั้นคุณลักษณะพึงประสงค์ จึงหมายถึง สิ่งที่ดีชี้ให้เห็นความดีหรือคุณลักษณะที่ควรปฏิบัติ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 2) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม คือ คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยยึดถือจนเป็นความเคยชินอันเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องของตนเองผู้อื่น ของสังคม ในค่านิยมที่ดีงาม ตามที่สถานศึกษากำหนด สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 ด้าน ดังนี้

1. การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ไม่ใช่เป็นเพียงคำขวัญ หรือกุศโลบายที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการ เฉพาะในกรณีใด กรณีหนึ่งเท่านั้น เพราะความหมายของ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์มีความสำคัญ เกินกว่าที่จะให้คำนิยามได้ ดังนี้

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2551, หน้า 55-56) กล่าวถึงว่า เด็กและเยาวชน ผู้ที่ได้รับ การบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นั้น ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน จนสำเร็จลุล่วงด้วยความเคารพในกติกา เกรงกลัวต่อบาปและปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มักเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม รักความสามัคคีของหมู่คณะ เด็กและเยาวชนที่มีคุณธรรม ด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ยังจะอาสาสังคมเพื่อแสดงออกถึง ความกตัญญูต่อบุพการี ต่อผู้มีพระคุณ ตลอดจนแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองอุทิศกำลังกาย กำลังใจของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะอีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ข, หน้า 5) ได้ให้ความหมาย ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชู ความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สรุปได้ว่า รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ เคารพในกติกา เกรงกลัว ต่อบาปและปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็น ชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งยังแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการี ต่อผู้มีพระคุณ ตลอดจนแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอนของ ตนเองอุทิศกำลังกายกำลังใจของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะอีกด้วย

2. ด้านซื่อสัตย์สุจริต

เป็นคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการศึกษา พบว่า มีผู้ให้ ความหมายและพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานศึกษา พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538, หน้า 318) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

กรมวิชาการ (2541, หน้า 60) ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์ว่าเป็นจริยธรรมที่เน้นความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หน้าที่ คำมั่นสัญญา แบบแผน กฎหมาย และความถูกต้องอันดีงาม ซึ่งมีพฤติกรรมที่บ่งบอก ดังนี้

1. ซื่อตรงต่อเวลา
2. ซื่อตรงต่องานของตนเอง
3. ซื่อตรงต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบ
4. ซื่อตรงต่อคุณธรรม
5. ซื่อตรงต่อการนัดหมาย
6. ซื่อตรงต่อการทำสัญญา
7. ซื่อตรงต่อคำสั่งของครู
8. ซื่อตรงต่อระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
9. ซื่อตรงต่อทรัพย์สินของคนอื่น
10. ซื่อตรงต่อหน้าที่ของคนอื่น ไม่ก้าวล่วงงานของผู้อื่น
11. ซื่อตรงต่อระเบียบแบบแผน
12. ซื่อตรงต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคม
13. ซื่อตรงต่องานที่ได้รับมอบหมาย
14. มีความยุติธรรม

กรมวิชาการ (2541, หน้า 41) ความซื่อสัตย์ คือ ความเป็นคุณธรรมที่สามารถทำให้สังคมมีความสุข การปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์นั้นมีลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ 3 ประการ คือ

1. การปฏิบัติตนเหมาะสมกับหน้าที่
2. ซื่อตรงต่อตนเอง
3. ซื่อตรงต่อผู้อื่น

กัลยา ศรีปาน (2542, หน้า 31) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ย่อมเป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไปและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ใคร ๆ ก็อยากคบด้วยไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใดก็จะมีความองอาจกล้าพูด กล้าทำอย่างเปิดเผย

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ข, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติ ตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความจริงใจ ไม่คดโกงหลอกลวงหรือไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ได้แก่ การปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ที่มีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น

3. ความมีวินัย

ความมีวินัยเป็นคุณลักษณะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมยุคปัจจุบันจึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 12) ความมีวินัย หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนร่วม ซึ่งควรมีพฤติกรรม ดังนี้

1. การควบคุมตนเองทั้ง กาย วาจา ใจ
2. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นตามกฎเกณฑ์ของสังคม
7. การเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

อัญชลี เครือคำขาว (2540, หน้า 66) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การมีความเคารพซึ่งกันและกัน โดยทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และความคิด

กรมวิชาการ (2541, หน้า 12-13) ความมีวินัย คือคุณลักษณะของจิตใจ และพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตนตามระเบียบ กฎ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและของส่วนรวม พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีวินัย มีดังนี้

1. สนใจใฝ่รู้
2. ควบคุมตนเอง
3. รับผิดชอบ
4. มีเหตุผล
5. ขยัน
6. ตรงต่อเวลา
7. เชื้อมั่นในตนเอง
8. อดทน

9. เป็นผู้นำ

10. ความร่วมมือ
11. การรับฟัง/เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
12. การเคารพสิทธิผู้อื่น
13. การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง
14. การทำตามข้อตกลง
15. ความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น
16. การมีวินัยในการเรียนรู้

วินัย พัฒนรัฐ และคณะ (2541, หน้า 9) กล่าวว่า ความเป็นวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติและใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เช่น กฎหมาย คำสั่ง คำประกาศระเบียบของโรงเรียน

กรมวิชาการ (2542, หน้า 2) ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เห็นแนวทางในการให้บุคคล ประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต ร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่น มีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกให้รู้จักปฏิบัติตาม รู้จักควบคุมตนเอง

พนัส หันนาคินทร์ และคณะ (2542, หน้า 38) กล่าวว่า ความมีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกาและกฎหมายที่สังคมได้วางไว้ หรือตามที่กลุ่ม ได้ตกลงอันจะนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย

พลสวัสดิ์ นาคแสน (2544, หน้า 21) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบ แบบแผนและข้อบังคับของสังคม ดังนั้น การส่งเสริมวินัยให้นักเรียน จึงควรควบคุมถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบ แบบแผน และข้อบังคับ ของโรงเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

นงนภัส เอี่ยมล่อ (2544, หน้า 6) ได้กล่าวว่า วินัย หมายถึง ความสามารถที่จะ ควบคุมตนเองในด้านของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ตลอดจนการแก้ไขความประพฤติของตนเอง หรือของผู้อื่น โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการดูแล ให้คำแนะนำโดยใช้หลักเหตุผล หรือ วิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

พระสมชาย ฐานวุฑโฒ (2545, หน้า 72) ได้กล่าวว่า วินัย หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งกันและกัน สรุปได้ว่า วินัย หมายถึง การที่บุคคลได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา

และกฎหมายตามที่กลุ่มหรือสังคมได้วางไว้ อันจะนำมาสู่ความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง และความปลอดภัย

กรมวิชาการ (2545, หน้า 21) ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่น มีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกให้รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548, หน้า 8) ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ก, หน้า 19) ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับความมีวินัย สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง การประพฤติ การปฏิบัติตน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ระเบียบของสังคมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้ควบคุมความประพฤติของคนเพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

4. ใฝ่เรียนรู้

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะใฝ่เรียนรู้เป็นการค้นคว้าหาความรู้หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ข, หน้า 22) ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับใฝ่เรียนรู้ สรุปได้ว่า เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ ความพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีการบันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. อยู่อย่างพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency economy คำว่า Sufficiency economy ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ เพราะเป็นทฤษฎีใหม่ไม่มีในตำรา หมายความว่า เรามีความคิดใหม่

และโดยที่ท่านผู้เชียวชาญสนใจ ให้ความหมายว่า สามารถนำไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 161) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้ เป็นอย่างดี” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 149) ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัส ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้ง พระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ก, หน้า 27) ให้ความหมายของ อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าอยู่อย่างพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน ให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตนำมาใช้กับทุกภาคส่วนให้มี ความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา รอบคอบ ในส่วนของสถานศึกษาให้มีहारบ่มเพาะเด็กให้ออกไปเป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม พุ้มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้ลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ก, หน้า 32) มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะ ที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทนเพื่อให้งานสำเร็จ ตามเป้าหมายและมีความภาคภูมิใจในผลงาน

7. รักความเป็นไทย

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูต่เวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ข, หน้า 37) รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สรุปได้ว่า รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

8. จิตสาธารณะ

ความสำนึกต่อส่วนรวมเป็นลักษณะหนึ่งของจิตสาธารณะ ซึ่งในปัจจุบันกำลังได้รับความสนใจอย่างยิ่ง เพราะจิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี มีการกำหนดลักษณะของคำว่า “จิตสาธารณะ” ไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จิตสาธารณะ ตำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ เช่น Public consciousness หรือ Public mind โดยสามารถสรุปความหมายของจิตสาธารณะได้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา มีผู้ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

บรรทม มณีโชติ (2530, หน้า 125) จิตสาธารณะ คือ ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538, หน้า 77) ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้นจะทำให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุขกาย สบายใจ ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดี ที่เหมาะสมของครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป

ชาย โพธิ์สีดาและคณะ (2540, หน้า 14-15) และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2547, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 องค์ประกอบ ตามนิยามความหมายจิตสาธารณะ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มกำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของนิยาม และตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การใช้	1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ 2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม
การถือเป็นหน้าที่	1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม 2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
การเคารพสิทธิ	1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง 2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จิตสาธารณะ และเพื่อความมั่นใจว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษา จึงกำหนดไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543, หน้า 21-29) และวิรุณ ตั้งเจริญ (2547, หน้า 2) กล่าวว่า ถ้าบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อหลายระดับทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชนประเทศชาติ และมีผลกระทบต่อโลกตามมา ในการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม วัฒนธรรมเป็นอย่างดี เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่คัดง่าย” การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย และโดยเฉพาะความเหมาะสมด้านพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ได้มาก เพราะในวัยเด็กจะสามารถเห็นความแตกต่าง สามารถคิดเปรียบเทียบ คิดแยกแยะวัตถุออกเป็นหมวดหมู่ขั้นตอน รู้สึกคิดโดยใช้การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวแทนการสนใจตนเอง

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543, หน้า 13) สรุปว่า จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคล ระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายใน และภายนอกเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายใน และภายนอก

หฤทัย อาจปรี (2544, หน้า 103-104) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือ ความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคมเข้าร่วมในเรื่องราวส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความสงบสุข และความพยายามในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคมคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกใน

ความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553 ข, หน้า 45) จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังจิตสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กเพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม วัฒนธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้น จะทำให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข สบายใจ ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดีที่เหมาะสม ของครอบครัวสังคม และประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป ซึ่งวิธีการที่ใช้ในการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย แต่วิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญา โดยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา ดังนั้น การใช้วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ ทั้งยังมีส่วนที่ทำให้การมีจิตสาธารณะนั้นมีความคงทน และเป็นจิตสำนึกที่คงอยู่ภายในตัวบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นต่อไปในภายภาคหน้า

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านแคน “คุรุราษฎร์ส่งเสริม” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ เพศ และวุฒิการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ดังนี้

เพศ หมายถึง เพศของผู้ปกครองนักเรียน เพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคล มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และมีผลต่อการดูแล เอาใจใส่ มีความเข้าใจถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกันยา สุวรรณแสง (2536, หน้า 22) กล่าวว่า เพศ ทำให้เกิดความแตกต่างของบุคลิกภาพ ธรรมชาติ และสังคม กำหนดให้หญิงและชายมีลักษณะแตกต่างกัน โดยเพศหญิงจะมีความสามารถในการเข้าถึงอารมณ์และสัญญาณต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้คำพูดได้ดี จึงทำให้เพศหญิงมีความสามารถด้านภาษาและเรื่องการสอนมากกว่าเพศชาย ดังที่ จิตรวดี โพธิ์ศรี (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษา โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 เมื่อจำแนกตามเพศ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่สำเร็จการศึกษา ครูผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 33 ที่มีเพศต่างกันมีความเห็นแตกต่างกันต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์นักเรียน นอกจากนี้ สุเทพ วงศ์มุศาค (2548) ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 เขตพื้นที่การศึกษาระยะของ เขต 2 จำแนกตามเพศ พบว่า ความต้องการโดยรวมด้านวิชาการ ด้านการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น เพศของผู้ปกครองจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมนักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เนื่องจาก พ่อ แม่ หรือหัวหน้าครอบครัวต้องทำตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกรณีการ ภิรมย์รัตน์ (2548, หน้า 33) ได้กล่าวไว้ว่า ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัว เด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าที่จะได้รับการสั่งสอนจากผู้ใหญ่โดยตรง จะเห็นได้ว่าถ้าผู้ปกครองประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่ดีดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ใช้จ่ายอย่างประหยัด ใช้ทรัพยากรคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นผู้ที่มีน้ำใจ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นักเรียนได้รับการหล่อหลอมจากผู้ปกครอง จะส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ พชรินทร์ สวนใต้ (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะของเขต 1 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จะเห็นว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ เพศ และวุฒิการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียน ล้วนมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากเพศและวุฒิการศึกษา ที่แตกต่างกันของผู้ปกครองนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

รชนี โภชนาธาร (2549, หน้า 52-54) ได้ทำการศึกษากระบวนการบริหารจัดการกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน: กรณีศึกษาแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า 80 กระบวนการบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อพัฒนา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านความมีสัมมาคารวะและความมีอัธยาศัยไมตรี มี 4 กระบวนการด้วยกัน คือ 1) การทำงานอย่างต่อเนื่อง 2) การอบรมสั่งสอนของโรงเรียนควบคู่กับผู้ปกครอง 3) การร่วมกันให้การสนับสนุนของโรงเรียน บ้าน วัดและชุมชน และ 4) การกำกับติดตามและประเมิน และเงื่อนไขที่มีผลต่อการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านความมีสัมมาคารวะและความมีอัธยาศัยไมตรี ซึ่งทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการบริหารมี 5 เงื่อนไขด้วยกัน คือ 1) เงื่อนไขจากนโยบาย มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ความชัดเจนเป็นรูปธรรมและความต้องการของชุมชน 2) เงื่อนไขจากตัวบุคคล มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) เงื่อนไขจากการการให้รางวัล มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติงานเมื่อปฏิบัติงานให้บรรลุตามจำนวนที่กำหนด และการให้รางวัลหรือเกียรติบัตรกับนักเรียนที่ทำความดีและมีผู้ปกครองลงชื่อรับรองได้มากที่สุด 4) เงื่อนไขจากสิ่งแวดล้อม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ โรงเรียน บ้าน วัดและชุมชน 5) เงื่อนไขจากค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทย มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การสวดสวดด้วยการไหว้และการแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส ส่วน ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านความมีสัมมาคารวะและความมีอัธยาศัยไมตรี ที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารงานจนประสบความสำเร็จมี 4 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การบูรณาการทุนทางสังคม ยุทธศาสตร์การต่อยอดกิจกรรมด้วยกิจกรรมที่หลากหลายยุทธศาสตร์การเป็นโรงเรียนนาร่อง และยุทธศาสตร์การคิดใหม่ทำใหม่

ชนัญญา เปรมพงษ์ (2550, หน้า 67-69) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลาน โรงเรียนเครือข่ายกนิษฐาภิเษกของพระเยซูเจ้าแห่งกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้น พบว่า ผู้ปกครองเข้าร่วมการปฐมนิเทศ มากที่สุด การได้รับความรู้จากการอบรม พบว่าผู้ปกครอง ได้รับความรู้เกี่ยวกับนโยบายการเรียนการสอนของโรงเรียนมากที่สุด การรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากทางจดหมาย ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักเรียน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก พบว่า ผู้ปกครองได้จัดหาหนังสือภาพให้เด็กดูมากที่สุดการมีส่วนร่วมในการเสริมความรู้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เด็กเรียนรู้จากโรงเรียนและการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน พบว่าผู้ปกครองได้ดูแลทำการบ้านมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก พบว่าผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กออกกำลังกายและเล่นมากที่สุดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กพบว่า ผู้ปกครองได้ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเองมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก พบว่า ผู้ปกครอง

สนใจในการอ่านและการเขียนของลูกมากที่สุดด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสถานศึกษาพบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือสนับสนุนและปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียน มากที่สุด

มงคล มีทอง (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ ตามทัศนะของครูผู้สอนและนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมใน 4 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาลักษณะผู้บริหารตามทัศนะของครูผู้สอน พบว่า ด้านวิชาการ เป็นคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และคุณลักษณะผู้บริหารตามทัศนะของนักเรียน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สำหรับการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ตามทัศนะครูผู้สอน เมื่อจำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการสอน และวุฒิการศึกษา พบว่าคุณลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่การเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารอันพึงประสงค์ตามทัศนะของนักเรียนเมื่อจำแนกตาม ตำแหน่ง และความรู้สึกที่ได้รับจากบรรยากาศของโรงเรียน พบว่า เป็นคุณลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า เป็นคุณลักษณะที่ไม่แตกต่าง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551, หน้า 243-244) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในระดับประถมศึกษา คุณธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏในโรงเรียน ได้แก่ เรื่องการประหยัดและอดออม ความมีระเบียบวินัย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความซื่อสัตย์ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน การเสียสละและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักษาความสะอาด การปฏิบัติตามหลักศาสนา ความอดทน กล้าแสดงออก การมีสัมมาคารวะ ในระดับมัธยมศึกษา พบว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ปรากฏในโรงเรียน ได้แก่ เรื่อง ความมีระเบียบวินัย รองลงมา คือ ความรับผิดชอบ การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา

ปรียาภรณ์ เชียงเครือ (2552, หน้า 82-85) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองกุ่ม จังหวัดนครราชสีมา ด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมการประกวดกิจกรรมที่ดูแลน้อง กิจกรรมห้องเรียนน่าอยู่และกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์รวม 3 ด้าน คือ 1) ความซื่อสัตย์ พบว่า นักเรียนปรับเปลี่ยนนิสัยพฤติกรรมให้เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองมากขึ้นยอมรับผิดเมื่อทำผิดพูดแต่ความจริง ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ไม่ทุจริตในการสอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ 2) ด้านความมีวินัยในตนเอง พบว่า ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน แต่งกายถูกระเบียบ รักษาความสะอาด

ของห้องเรียนและโรงเรียน เข้าแถวเป็นระเบียบพุดจากสุภาพ 3) ด้านความรับผิดชอบ พบว่านักเรียนตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนเป็นคนดี มีความรักความสามัคคี ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เคารพเชื่อฟังครู

พัชรินทร์ สวนใต้ (2552, หน้า 90-91) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 79.2 เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี และพบว่า ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าหรือสูงกว่าปริญญาตรี มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในด้านความขยัน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความสุภาพ และด้านความสะอาดมากกว่า ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี

อดิศักดิ์ ศรีสมบัติ (2552, หน้า 91-101) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสูงยาง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด กลยุทธ์การพัฒนา ได้แก่ กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาการดำเนินงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านวินัยในตนเอง และกับผู้อื่น ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และรักการอ่านโดยใช้กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม พบว่า การดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสูงยางมีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ระดับดีมาก นักเรียนมีพฤติกรรมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับดี ด้านความรู้ความเข้าใจ โดยใช้กลยุทธ์การประชุมปฏิบัติการพบว่าผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจหลังประชุมปฏิบัติการ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการสอนแบบโครงงานของผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนประชุมปฏิบัติการแสดงว่าบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นหลังประชุมปฏิบัติการ การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนระหว่างหลังกับก่อนการพัฒนาพบว่าพฤติกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อาภาพร เหล็กกล้า (2553, หน้า 77-78) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร โดยใช้กลยุทธ์การประชุมแบบมีส่วนร่วมและการนิเทศกำกับติดตาม ด้วยกิจกรรมการอบรมพัฒนา กิจกรรมก้านันสัญญา กิจกรรมคนดีศรีสมเด็จ และกิจกรรมการรักษาความสะอาดในเขตรับผิดชอบทำให้นักเรียนมีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบดีขึ้น

เอกสรณ์ นุญฮวด (2552, หน้า 77-78) ได้ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ด้านการรักษาความสะอาด โรงเรียนบ้านมะกอก อำเภอฟินาย จังหวัดนครราชสีมา กลยุทธ์ ที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ การประชุม การดำเนินกิจกรรมชุมชนนุรักษ์โรงเรียน กิจกรรมธนาคาร ขยะ กิจกรรมธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ และโครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง 60 คน มีจิตสาธารณะมากขึ้น กล่าวคือ ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด ของห้องเรียนทำความสะอาดเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง และบริเวณโรงเรียน อาสาช่วยงาน ต่าง ๆ ของทางโรงเรียนเป็นอย่างดีและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ ได้

บัวชลศรีณี สนวนสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี) ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมใน 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 (จังหวัดนครสวรรค์และ จังหวัดอุทัยธานี) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และขนาดของ โรงเรียน แต่ที่ไม่แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการ ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ความร่วมมือของชุมชน ความพึงพอใจ ในการพัฒนาคุณลักษณะนักเรียน และความสามารถของครูในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

ลำลี สีลาโคตร (2553, หน้า 46) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะอาดเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านวินัย ด้านอยู่อย่างพอเพียง และด้านมีจิตสาธารณะ มากที่สุด

พระวินัยธรเจิม กิตติคุณ โณ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง การบริหารการมีส่วนร่วมของเครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการประเมินผล และอันดับสุดท้าย คือ ด้านการตัดสินใจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านรักษา ศาสน์ กษัตริย์ อยู่ในอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านอยู่อย่าง พอเพียง และอันดับสุดท้าย คือ ด้าน มีวินัย เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการมี ส่วนร่วมของเครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า โดยรวม แล้วมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

Zunick (1983, p. 497) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและฐานะทางสังคมปานกลาง เพื่อต้องการทราบว่า การรับรู้ของเด็กในด้านการรับผิดชอบนั้นแปรตามระดับชั้นทางสังคมหรือไม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางมีความรู้สึกรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำ

Brittingham (1998, p. 20) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะของการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ พบว่า ผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาที่จะทำให้ห้องเรียนมีคุณภาพและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ครูจะต้อง ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนว่าจะสอนอะไร สอนอย่างไร และผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไร ซึ่งสิ่งที่ผู้ปกครองและชุมชนจะต้องตระหนัก คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านสังคม อารมณ์ และความก้าวหน้าทางด้านวิชาการของเด็ก

Gao (2003, p. 1589-A) ได้ศึกษาการสนับสนุนให้ผู้ปกครองเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในบ้าน โรงเรียนและชุมชน เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของชุมชน สามารถส่งผลกระทบในด้านบวกและส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมาชิกของครอบครัวในการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนและของบ้านตนเองมากขึ้น รวมทั้งยังมีผลกระทบในด้านบวกและมีผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้วยจากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สามารถยืนยันได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของทั้งชุมชน โรงเรียนและในบ้านของตน มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในด้านบวกของนักเรียนได้อย่างแน่นอน นอกจากนี้ ยังมีผลการวิจัยที่น่าสนใจ คือ พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ปกครองและบทบาทของผู้ปกครอง ในกิจกรรมสาธารณะโดยทั่วไป เป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะพบว่า ปัจจัยด้านสังคมภายในโรงเรียนอย่าง เช่น บรรยากาศภายในโรงเรียน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก็ตาม แต่ก็ยังพบด้วยว่า ผู้ปกครอง คือ ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้มากกว่าโรงเรียนเช่นกันนอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนโดยจำแนกกลุ่มตามความแตกต่างของเชื้อชาติยัง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญด้วย กล่าวคือ กลุ่มของคนผิวขาวมีระดับของการมีส่วนร่วมสูงสุด ตามด้วยกลุ่มของคนผิวดำ เอเชียและผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นชนพื้นเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังพบด้วยว่า กลุ่มของคนผิวดำมีระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับกลุ่มของคนเอเชียมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ว่าน่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ส่วนผู้ปกครองของนักเรียน

ที่เป็นชนพื้นเมือง มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ว่าน่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาของลูก ๆ ของพวกเขาเมื่ออยู่ที่บ้าน

Anthony (2008, pp. 90-93) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องผู้ปกครองมีส่วนร่วม: การสำรวจอุปสรรค มุมมอง และยุทธศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองและสถานศึกษา ผลทางการวิจัยพบว่า ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานศึกษาของเด็กในปกครอง ระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา มุมมองเกี่ยวกับสถานศึกษา และยุทธศาสตร์ที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง สรุปลักษณะความรู้สึกของผู้ปกครองต่อสถานศึกษานั้น เพศ อายุ และการศึกษาของผู้ปกครองมีผลกระทบต่อการใช้มีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แต่เชื้อชาติ/ชนชาติ และรายได้ ไม่เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบในด้านกิจกรรมของสถานศึกษา ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านรายได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ/ชนชาติ รายได้ และการศึกษาของผู้ปกครอง ส่วนเพศและอายุไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แต่ผลการวิจัยบ่งชี้ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และมุมมองเกี่ยวกับสถานศึกษา ผลการวิจัยนี้ได้ พบว่า เพศ เชื้อชาติ/ชนชาติ อายุ และรายได้ไม่มีผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง แต่ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลกระทบ และสามารถเป็นปัจจัยสำคัญต่อการใช้ยุทธศาสตร์ใหม่ในการเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

Truger (2008, pp. 208-217) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาแห่งชาติ ในชนบทของประเทศอาฟริกาใต้ พบว่า ครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ๆ แต่มีความไม่เชื่อมโยงระหว่างความคิดเห็นของผู้ปกครอง และสิ่งที่นักการศึกษาคาดหวังจากผู้ปกครอง เพราะขาดความเข้าใจถึงสภาพชีวิตของผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมที่ถูกประมาณว่าไม่รักไม่สนใจเด็ก การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะมีประสิทธิภาพได้ จำเป็นจะต้องได้รับรู้ถึงอุปสรรคที่ทำให้การมีส่วนร่วมนี้ไม่ประสบผลสำเร็จด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้นำเสนอมานั้น จะเห็นได้ว่า มีงานวิจัยมากมายที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ และผลดีต่อนักเรียนในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หรือครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้และประสบความสำเร็จด้านการศึกษานักเรียนอย่างเด่นชัด อีกทั้งยังช่วยผลักดันให้สถานศึกษาดำเนินงานจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้นอีกด้วย โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ครอบครัวมีความสุข เป็นคนดีตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคม และประเทศชาติต้องการ แนวคิดดังกล่าวจากงานวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีผลต่อการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป